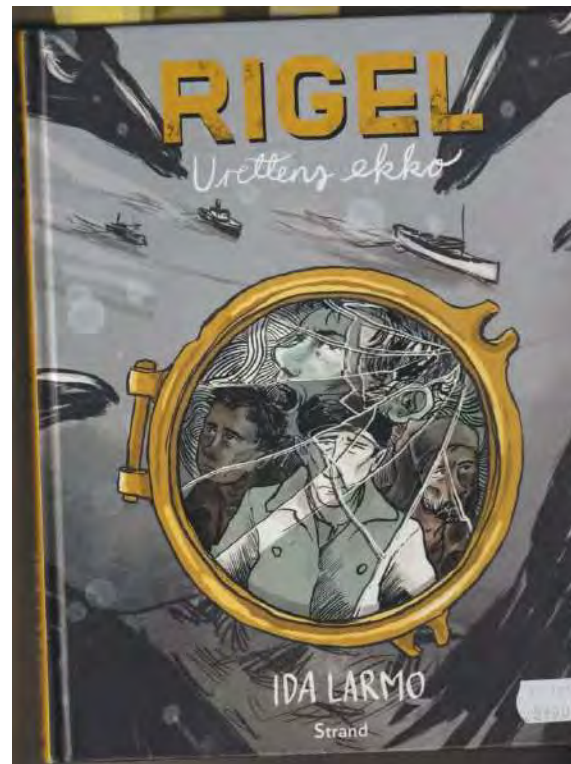

RIGEL av Ida Larmo

— en kort introduksjon til tekst og didaktiske muligheter

«Denne historien er et langt og ansvarsfraskrivende 'HYSJ'. Den fortiede historien skal bli uttalt ...» (s. 10)

OPPVARMING

Oppdrag 1

- Hva handler *Rigel* om?
- Skriv et kort innholdsreferat på 5-10 linjer eller forklar en medstudent hva boka handler om.
- Reflekter over: Hva velger du å fortelle, og hva velger du bort?
- Tidsramme: ca. 5 minutter

Hva handler boka om? Hilsen chat-gpt, 22.9.24

The screenshot shows the ChatGPT web interface in a browser. The address bar displays the URL: <https://chatgpt.com/c/66f07e1b-2d60-8000-8ef0-8066174c6814>. The interface includes a sidebar on the left with a list of previous conversations, a main chat area, and a bottom input bar.

Left Sidebar:

- ChatGPT
- Utforsk GPT-er
- I dag**
 - Oppsummering av Rigel bok ...
 - Bursdagsinvitasjon med kultur
- I går**
 - Omega 6 Matvarer
- Forrige 30 dager**
 - Hva er en redutt
 - Kjente norske skrivestudier
 - Viktigheten av skriveoppvarming
- Oppgrader plan

Main Chat Area:

ChatGPT Auto

Gi en kort oppsummering av boka rigel av larmo

Response:

"Rigel" av **Lars Henrik Larmo** er en tegneserieroman som handler om en krigsseiler ved navn Willy, som seilte under andre verdenskrig. Boka tar for seg den traumatiske tiden han opplevde på sjøen og utfordringene han møter i etterkrigstiden. Gjennom historien skildres de psykologiske ettervirkningene av krigen og kampen for å finne mening og normalitet i en verden som er endret for alltid. Larmos tegnestil er røff og emosjonell, som forsterker de mørke og gripende temaene i fortellingen.

Bottom Bar:

Melding ChatGPT

Hva kan disse KI-bildene si om min visuelle tolkning av Rigel?

Oppdrag 2

- Påstander til boka, se neste lysark:
- Ta stilling til disse påstandene. Er du enig i påstanden som lærer leser opp, ta et skritt fram. Er du uenig, ta et skritt tilbake. Er du verken sikker eller usikker, vink med høyre hånd og bli stående.
- Velg ut et par av påstandene, og diskuter dem
- Tidsramme: ca. 3-5 minutter

Påstander til boka

1. *Rigel* handler om senkningen av fangeskipet MS Rigel under første verdenskrig.
2. De fleste har hørt om denne ulykken.
3. Bildene forteller mer enn verbalteksten.
4. Løkkeskriften i boka representerer Asbjørn egen fortelling blant annet
5. Boken formidler sterke temaer som overlevelse og håp.
6. "Rigel"-katastrofen er en av de verste skipsulykkene i norsk historie.
7. Boken er mest fiksjon.
8. Julian var en musiker.
9. Julian fikk et godt liv etter krigen.
10. Det er flest autentiske kilder i boka

Oppdrag 3

- Læringsbillett. Hva sitter dere igjen med etter å ha lest *Rigel*? Skriv en kort tekst. Hva gjorde mest inntrykk? Hvilken fortelling ønsker jeg å fortelle klassen min?
- Tidsramme: ca. 3-5 minutter

HOVEDDEL: didaktiske muligheter

Nedslagsfelt

Vi studerer deler av teksten og bruker den som utgangspunkt for lese- og skriveidaktikk.

- Forord
- Sjanger og paratekst
- Forteller
- Livsfortelling
- Kilder
- Virkemiddel, et lite eksempel
- Minner – etter pauser

Forord

Av Roy Jacobsen

Store historiske hendelser opptre i flere kategorier. Noen indikerer lysende framskritt, andre er rent ut sagt katastrofer, og begge huskes av alle. Eidsvoll 1814, 9. april, 8. mai, 22. juli. Vi har alle et forhold til disse markørene, vi lærer om dem på skolen og bærer dem med oss som selvfølgelig referanser i vår kollektive bevissthet, vår felles fortid. De er knagger i det vi kaller nasjonal identitet.

Så har vi de begivenhetene som stort sett huskes av de nærmeste, et forlis på Senjahavet eller sør for Myken, en flystyrt i fredstid, en jernbaneulykke i Østerdalen, fødsler, bryllup, familietragedier, gledelige og sørgelige begivenheter som de berørte vil bære med seg resten av livet, og som for alltid vil markere et før og et etter.

Og så har vi noen helt spesielle hendelser, som burde høre hjemme i den første kategorien, men som knapt har fått plass i den andre, de glemte katastrofene.

Rigel er en slik hendelse.

Ingenting er normalt ved Rigel.

Rigel passer ikke inn i hukommelsens kategorier.

Rigel genererte ingen helter, for her var stort sett bare ofre, og ingen som kunne begrunne det forferdelige, stilles til ansvar, straffeforfølges eller forsvares. Ingen debatt, markeringer, protest- eller sørgetog. Rigel hadde ikke noe nysgjerrig, innbitt og granskende etterspill.

Rigel hadde ingen militær strategisk eller politisk betydning. Den hadde heller ikke noe tilstrekkelig mytisk over seg, som for eksempel Titanic, vår tids mest sentrale metafor på det moderne samfunnets overmot, skipet som ikke kunne gå ned og likevel gjorde det, den svarte svanen som sang for døve ører ved inngangen til et århundre som ennå ikke hadde fått vist sitt sanne, blodige ansikt.

Her til lands har Rigel også hatt for få pårørende, berørte enkeltpersoner, som har sett det som sin oppgave å holde minnet levende. I Rigels ulykkelige skrog befant det seg et annet folk enn vårt eget. Og katastrofen ble utløst av våre venner.

Rigel betyr kun ubehag og uro, de to impulsene som skal til for å fortrenge ethvert minne.

I Norge, Tyskland, England og Russland.

Så hvorfor skulle vi likevel interessere oss for det ulykkelige skipets skjebne?

Først og fremst fordi ofrene fortjener oppmerksomhet og omtanke, som alle uskyldige ofre, altså av ren anstendighet, fordi vi er mennesker.

Derneft for vår egen forstands del. Den nevnte uroen er nemlig krigens vesen. *The fog of war*. Det er krigens meningsløse røst som taler til oss fra dypet av Rosøyvalen, som forårsaker den totale oppløsning av normer og anstendighet, og også det påfølgende hukommelsestapet.

Og krigen kan ikke vinne.

Det er det Rigel forteller oss.

Ida Larmo har gitt seg i kast med den umulige oppgaven å vise oss akkurat dette, og har løst den på imponerende vis, med stor empati, med historisk innsikt og en usedvanlig intelligent hånd. *Rigel – Urettens* økko burde bli pliktlesning for barn og voksne i alle aldre.

R 1

Om store historiske hendelser vi lærer om på skolen:

«...selvfølgelig referanser i vår kollektive bevissthet, vår felles fortid»

«Så er det de begivenhetenes som stort sett huskes av de nærmeste, et forlis på Senjahavet eller sør for Myken, en flystyrt i fredstid ...» ...

«Og så har vi noen helt spesielle hendelser, som burde høre hjemme i den første kategorien ...»

«Rigel er en slik hendelse ...»

Forord blir lese- og skriveundervisning

Mønster:

- Denne historiske hendelsen har jeg lært om på skolen:
- Denne historiske hendelsen har skjedd nær meg:
- Dette er en min personlige, historiske hendelse (som burde hatt fått plass i historiebøkene):

Mønsteretekst – et eksempel

Sofie, snart konfirmant:

En viktig historisk hendelse i mitt liv, som jeg har lært om på skolen, er Utøya-katastrofen, som skjedde i 2011. Da drepte en terrorist mange uskyldige unge mennesker.

En viktig historisk hendelse i Larvik, der jeg bor, er de historiske graffiti-veggene av kjente folk fra Larvik. De ble tegnet de siste ti åra. Der fins for eksempel Thor Heyerdahl.

En viktig personlig historisk hendelse vil bli konfirmasjonen 6.5.23. Den feires i Thor Heyerdahl sitt barndomshjem.

Oppdrag 4

- Nærles forordet. Skriv deretter en kort mønstertekst, lik Sofie sin.
- Tidsramme: 10 minutter

Sjanger

- Ingen entydig definisjon av sjangeren, men grafiske romaner blir gjerne beskrevet som en forlengelse og videreutvikling av tegneseriemediet.
- Tegneserietegneren og formannen for Dansk tegneserieråd Thomas Thorhauge har skapt flere graphic novels og kaller sjangeren en hybrid, en lengre fortelling som vekselvis formidler handling og stemning visuelt og verbalt. De grafiske romanene kan handle om alt mulig og blander ofte fiksjon og virkelighet (Thorhauge, 2010, s. 4).

Oppdrag 5

- Finn to oppslag som blander fiksjon og virkelighet. Forklar valget ditt til en medstudent.
- Tidsramme: 4 minutter

Paratekst

- Genettes (1997) begrep paratekst: Tekster rundt teksten
 - Forord: Roy Jacobsens skjønnlitterære tekst som tar opp historiske hendelser, personlige hendelser og glemte katastrofer (3 kategorier).
 - Format, fargebruk, perspektiv
 - Omslag: Hvilke fortellinger fortelles? 3 knapper: Bilde på vennskap og et konkret funn, dokumentasjon.
 - Hvilke sjangre nevnes? Gir det føringer for lesningen?
 - Tittel: *Rigel*: Magnetlås som hindrer sporveksel , en kjempestjerne som ligger 700-900 lysår unna jorda.

Oppdrag 6

- Vær en ordforsker. Hva betyr ordet ekko? Hvordan er det benyttet i boka? Finn direkte sitat.
- Tidsramme: 4 minutter

RIGEL

Urettens ekko

IDA LARMO

Strand

Forlagsomtale som del av paratekst:

En dokumentarisk tegneserie om norgeshistoriens største skipskatastrofe, forliset av MS «Rigel».

Vinner av Brageprisen 2022! Høsten 1944 er nazistene på retrett fra Finnmark, og krigsfanger tas med sørover.

I lasteskipet «Rigel» sitter to unge menn - russiske Julian Oresjkin og norske Asbjørn Schultz - blant over 2500 fanger, de fleste sovjetiske og østeuropeiske slavearbeidere. Da britiske bombefly brått angriper og senker skipet utenfor Helgelandskysten, må de to kjempe en desperat kamp for livet.

Innsideperm som
del av paratekst

Kommentar til fortellerstemme og historier i historien

- Rammefortelling: Fortelleren selv i samtid: s. 7- 14. Avsluttes med introduksjon av hovedpersonen, Julian, s. 15- 73 (Julian som jeg-forteller)
- Asbjørns historie, s. 75-99
- Mellomspill, s. 73-74. Overganger med en synlig forteller. «Kanskje Asbjørn møtte Julian? Brudd: Kommenterer Julians historie og lager en overgang til Asbjørn. «Jeg begriper ikke hvorfor denne historien er så ukjent ...» (Se oppdrag 7)
- Julians tilbakeblikk – familie og cellospilling, farens arrestasjon, s. 99-105
- Kryssklipping mellom Julian og Asbjørn. «Her krysses historiene til A og J hverandre», s. 166

Oppdrag 7

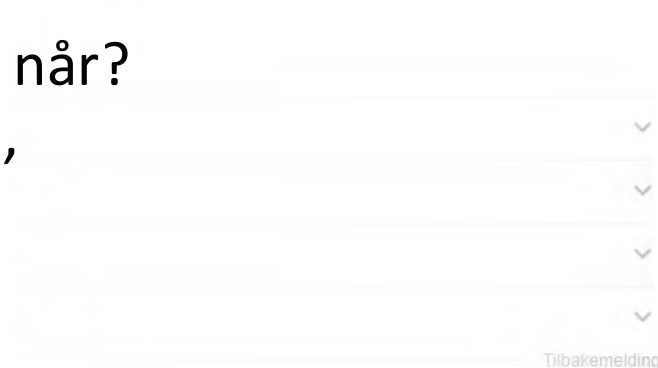
- Hvor mange historier eller livsfortellinger fins det i denne boka?
- Tekstens tomme plasser: «Jeg begriper ikke hvorfor denne historien er så ukjent ...», står det? Hva vet vi om denne historien per nå? (s. 73-74)

Hva lurер vi på? Hva får vi ikke vite? Diskuter muntlig

- Tidsramme: 5-10 minutter

Hvem forteller?

- Hvem forteller, hvor og når?
(Etablering av historien, første oppslag)
- Ung jente fra Lofoten
- Leser en fiksjonstekst: Roy Jacobsen: Startsted for egen roman, inspirasjon
- «Hun» googler skipskatastrofen: Hva får hun vite?

MS «Rigel»

Skip

MS «Rigel» var et norsk frakteskip bygget i København i 1924. I november 1944, under andre verdenskrig, seilte «Rigel» under tysk flagg med krigsfanger fra Nord-Norge da det ble bombet av britiske fly ved Tjøtta. Over 2500 omkom i Norges største katastrofe. [Wikipedia](#)

Fartøysbredde: 16 m

Lengde: 112 m

Byggested: København, Danmark

Folk søker også etter

Se 10+ til

SS Cap

SS

RMS

SS

Etablere person, plass og problem

- PPP: Person, plass, og problem
- MMM: I boka Tilfellet 6 (2004) forklarer krimforfatteren Håkan Nesser hvordan en kan arbeide ut en disposisjon for skjønnlitterære tekster. Å komponere fortellinger, ikke nødvendigvis bare krimfortellinger, handler om å finne klassiske puslespillbrikker. De tre bitene som Nesser er opptatt av, er de tre M-ene: Motiv, Metode og Mulighet, MMM-modellen :

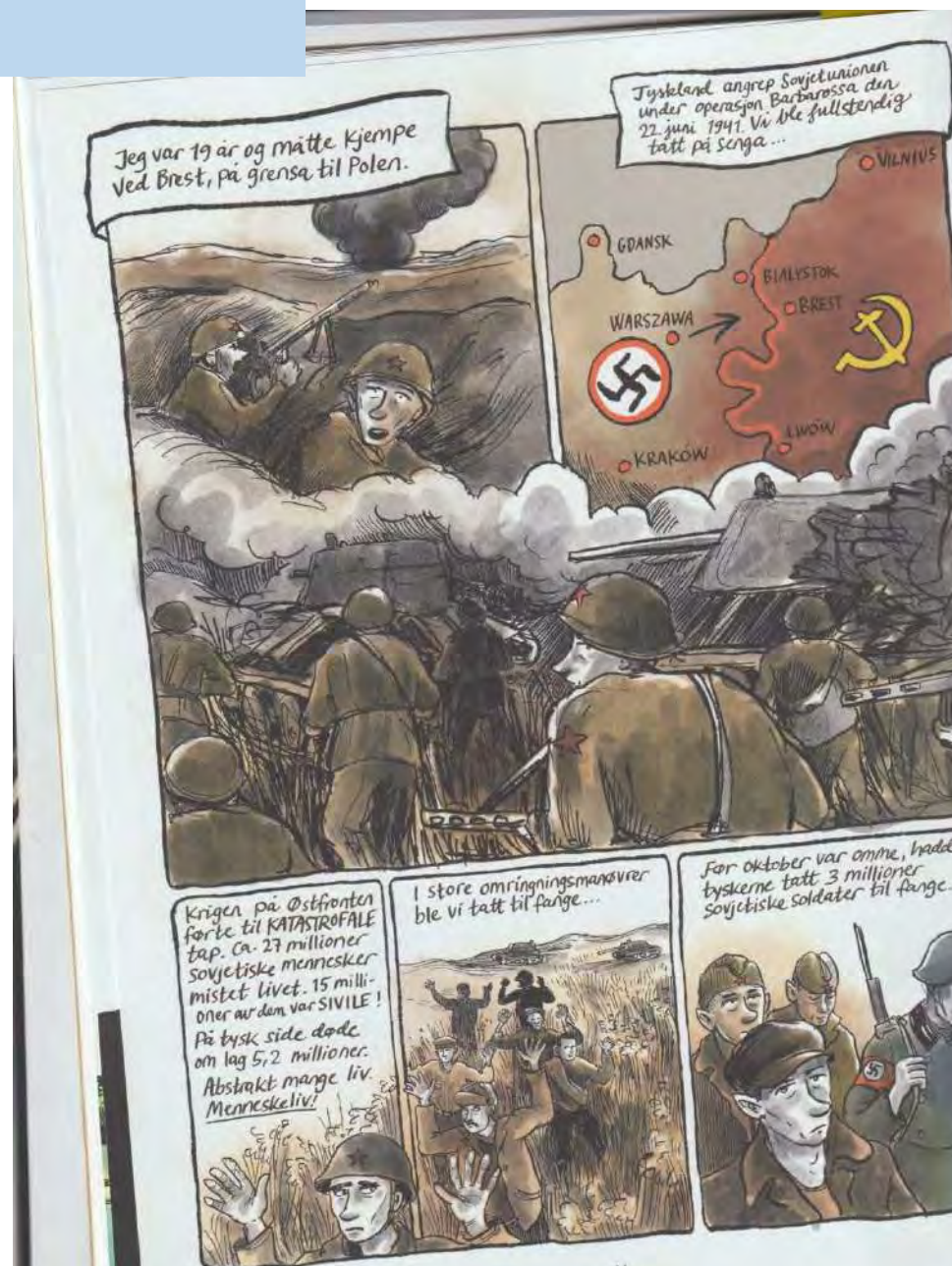
Motiv (hovedpersonens)	Metode	Muligheter
Hevn	Mord	Leiemorder, nattlig innbrudd, arrangert ulykke
Ønske om å erobre en kvinne	Pågangsmot, god økonomi, sjarm, gaver, hemmelige blomsterhilsener, brev	God økonomi, hun er singel, hun jobber i samme kvartal, han er venn med en venninne av henne

Oppdrag 8

- Hvem forteller, hvorfra og hva er målet med fortellingen/begrunnelsen for å skrive? Velg en av fortellingene. Skriv en tekst eller samtal om det.
- Tidsramme: 5 minutter

Livsfortelling:

Hvem setter historien i gang?
Hvem forteller?

Og så:
Hvor mange ulike kilder fins det i beretningen?

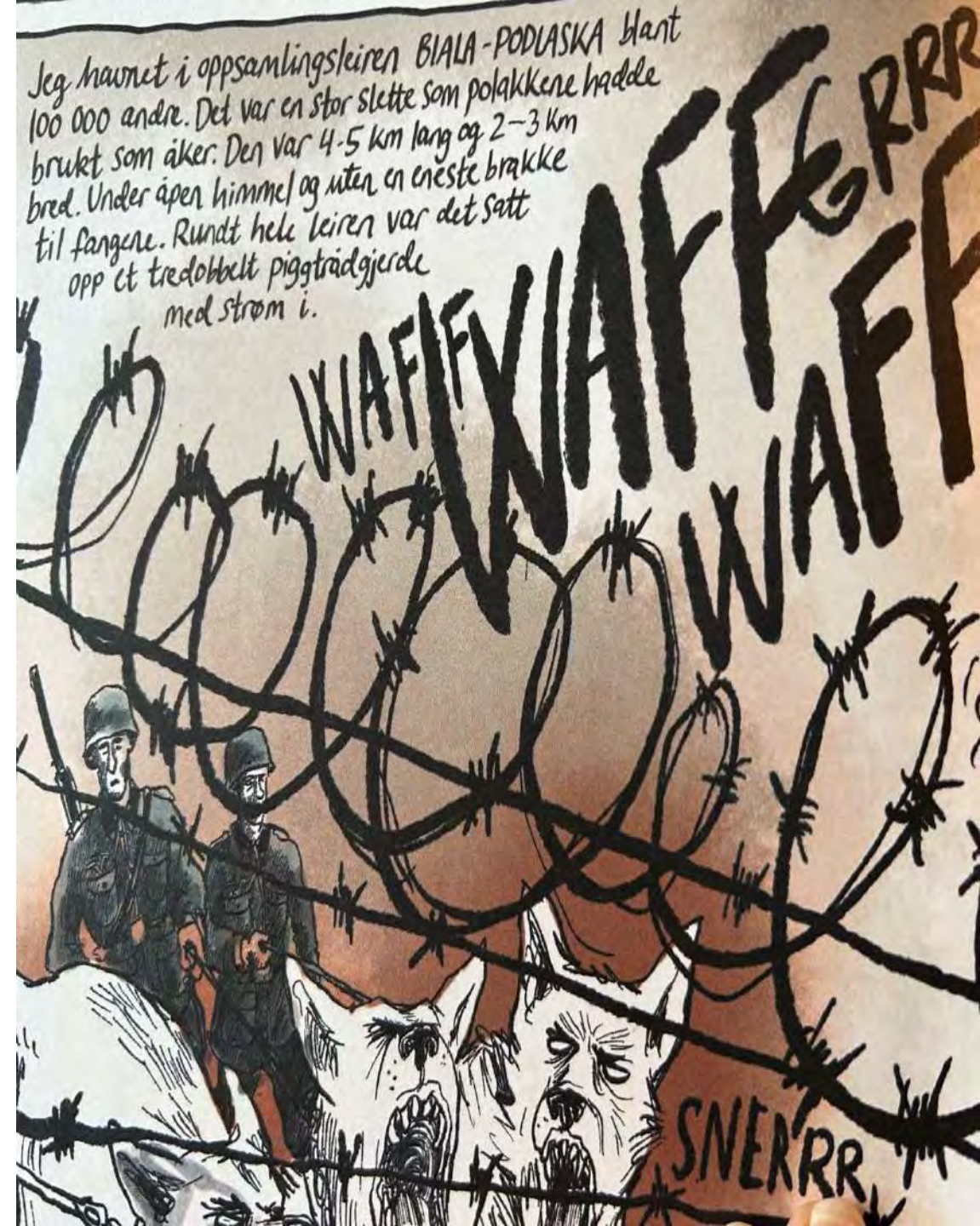
- Støtter de hverandre?
- Supplerer de hverandre?
- Motsier de hverandre?
- Partsinnlegg?

Å desentrere (plassen)

Beskriv en person/ hendelse med ulike blikk:

Velg en konkret ting, for eksempel gulrot, fange, måltid, skip, bombe, fangeleir, skadedyr, høstløv...

Beskriv tingen med ulike briller. Velg minst to av disse brillene: matematiker, filosof, flyktning, nordmann, norsklærer, kokk, arkitekt, fotballproff, musiker, lege, fysiker...

Mønstertekst – eksempel

Parfyme sett med arkitektbriller: Parfymen lukter sikkert godt, men det er formen på flasken som er spennende. Den er formet som en munn og har en oval form.

Parfyme sett med fysikkblikk: Parfyme er en konsentrert væske som kan brukes enten ublandet på huden eller som tilsetning i for eksempel såpe. Den består av en rekke forskjellige luktestoffer (essenser) i et oppløsningsmiddel (vanligvis etylalkohol).

Oppdrag 9

- Beskriv én hendelse med ulikt blikk. Velg tre perspektiv på et oppslag du selv velger. Skriv 3-7 linjer per tekst.
- Tidsramme: 5-10 minutter

Kilder

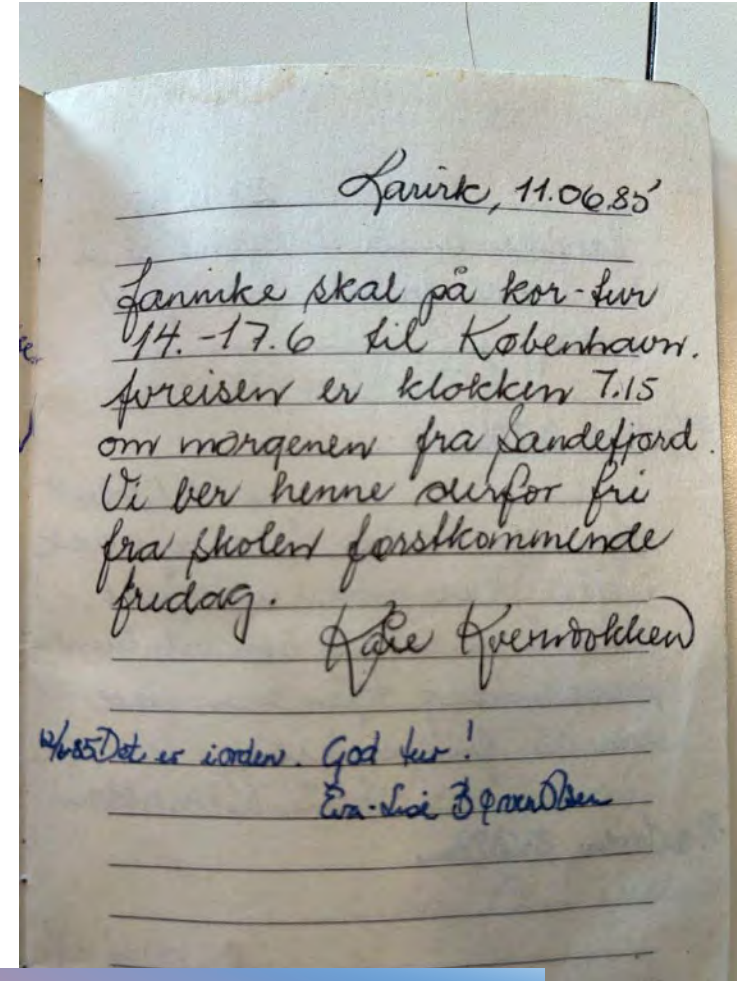
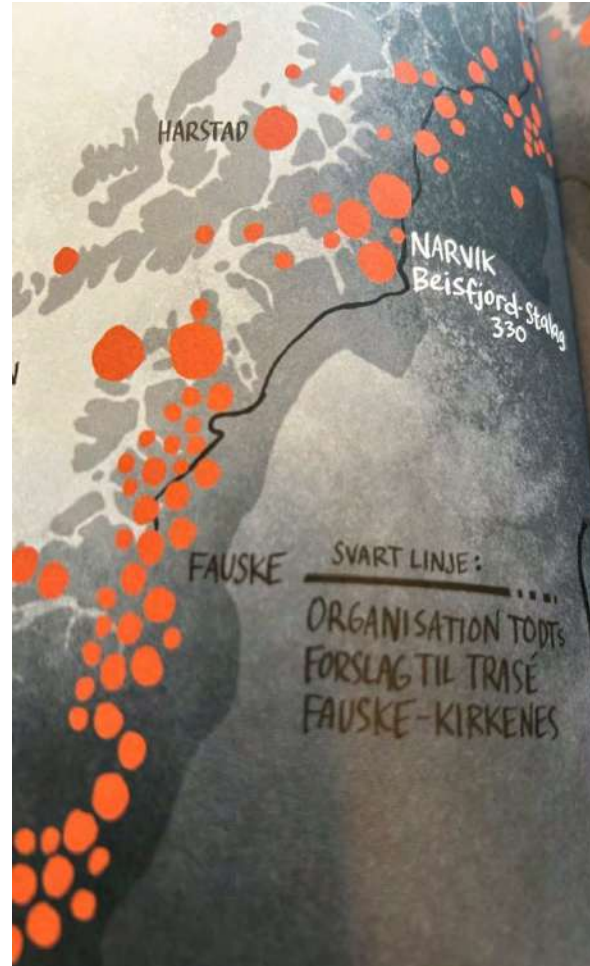
- Tegning som kilde, s. 152 (forklare hendelsesforløpet – god oppgave også?)
- Nb! Løkkeskrift: Gjengivelse av Julian og Asbjørn sine egne fortellinger – hentet fra Carlsens bok
- Versaler – friere tenkning
- Fangekart, muntlige kilder, autentisk plakat, skipstegning, NRK- intervju, brev, film, bilde, bøker, NTB- notis, nettsteder, avisreportasjer ...

Oppdrag 10

Kilder fra eget liv:

- Bruk en kilde/flere kilder som dokumentasjon på eget liv.
 - Hva slags kilde er det?
 - Hva dokumenterer kilden?
 - Hvordan kan kilden brukes i en sakprosatekst?
 - Hvordan kan kilden inspirere i en skjønnlitterær tekst?

s. 28. Kart over Nazistenes fangeleir i Nord-Norge, basert på <https://www.totalkrig.no/artikkel/fangeleir-i-norge>

Sandefjord Jentekors jubileumskonser

Presisjon og klang i toppklasse

Mary og Sverre Valen fikk velfortjente blomster for sin innsats med Sandefjord Jentekor. Her sammen med endel av sangerne fra Larvikdistriktet.

Hvem andre enn Sandefjord Jentekor med Sverre Valen som dirigent kunne klare å fylle Hjertnes mens vårsolen blommet utenfor?

Kvalitet vil folk ha uansett andre faktorer, og denne 35-årsjubileumskonserter ble den eneste oppvisning i kvalitet. Jentene formelig lekte seg gjennom et langt og vanskelig repertoar, uten noter, med en konsentrasjon og fremføring som man sjelden hører på våre kanter.

Utrolig presisjon

Sandefjord Jentekor har en helt utrolig presisjon i sangen. Tøntene kommer som et skudd, ikke antydning til nøling. Sikkerheten er av profesjonell kvalitet. Klangdannelsen er også i verdensklasse. Mary og Sverre Valen har klart å få fram maksimalt av unge jentestemmer fra Vestfold. Fraseringen er det heller ikke noe å klage på. Man raker kort og godt opp for superlativer i denne sammenheng!

Best a capella

Den siste var utrolig vakker klang- og renhetsmessig. I ne viste til fulle at ikke stemmen, men også øret er trent. Her var også balansen merket, ellers kunne de stemmene til tider bli i sterke.

Dyktige solister

Siw Gjermundsen og Trisabeth Andersen var gode som solister, mens Linde ansen og Nina Halvorsen (vik) var nærmest profesjonelle sammen med Solistensemblet. De var på jubileumskonserter, i «Die Engel» und die Himmelskinder viste både solistensemblet at dette er kunsten.

Juniorkoret viste også sang, og de trykker en kvalitetsmessig rekrutten jentekor. Ingegerd var som vanlig dyktig pagnator.

Geir Henning Braat et eget innslag på flyge en utrolig teknikk og ning av et vanskelig stykke.

Det var stående a flere blomsterøve samt ekstranummer spanderte Sandefjord en enkel middag p

Nesjar med 11 str

Nesjarhallen: Nesjars J 16 slo Sandars 2. lag klare 20-8 i lørdagens toppkamp i B-seriens avdeling C. Dermed har Nesjar-jentene 11 strake seirer. Laget har i praksis vunnet pulja og skal senere møte Turns 2. lag og Falk/Ramnes (også puljevinnere) i sluttspillet om kretsens diplom.

ØP SVEIN A. SVENDSEN

Nesjars Jannike O. Bakke og Christina T. Rød viste vei alt fra start i toppoppgjøret, og sørget for Nesjar-ledelse 3-0. Sandar prøvde seg i perioder med frimerke på Jannike O. Bakke, men «glemte» at laget har flere gode spillere. Forskjellen på lagene var imidlertid såpass stor at det ikke på noe tidspunkt var særlig tvil om hvilket lag som er best i denne B-serie-pulja.

Nesjar var såpass overlegne at de ikke falt av lasset når

straffekastene sviktet. På fire straffekast ble det bare et mål.

I pausen var Sandar-jentene mest opptatt av å finne ut hvordan de skulle «redde æren». Pauseresultatet 14-6 forteller om åtte måls overvekt, og gjestene ville ikke gå på noe brakk-nederlag i seriefinalen. Andre omgang ble da også «jevnere», hvis man kan kalle 6-2 jevnere enn 14-6.

Overlegen seier over tabelltoer Sandar 2 skulle kunne tilsi seier også i de gjenstående tre kampene.

Målscorere for Nesjar mot

Sandar: Christin Nielsen Renate 1, Siri 1

Tomme Nesjar: Sandar Holms Stagen Larvik Tømm Flint 1 Tjeme

Kilder fortsetter

Oppdrag 11

- Lag en tidslinje over eget liv.
- Hvilke kilder har du som dokumentasjon på eget liv, som kilde på at «du er du»? (Bilder, utklipp, tekster, resultater, vitner osv.) Hva kan fortelles, hvorfor? Hva kuttes?
- Hvordan skal fortellingen fortelles? Innenfra/utenfra? Jeg/han/hun? Hvilken stil? Ordvalg?
- Tidsramme: 10- 20 minutter

AVSLUTNING: Minner

Minner

«Minnet er ein usikker historikar»

(Fløgstad, *Drue og Drone*, 2019, s. 270)

- Definisjon: «Et minne handler om hendelser og erfaringer i fortiden som fortsatt virker og har betydning i nåtiden» (s. 16). Minneforskere: fortiden er levende i nåtiden.
- Kulturelt minne: et paraplybegrep for sosiale minner, materielle minner og mentale minne

(Langås, *Krigsminner i samtidslitteraturen*, 2022)

Jeg står på TJØTTA INTERNASJONALE KRIGSGRAVPLASS.
Noen år har gått siden jeg ble bevisst den grusomme
skipskatastrofen. Den hadde ikke forlatt tankene
mine, så jeg tok kontakt med forfatter Trond Carlsen
fra Sandnessjøen, som vet så å si ALT om emnet.
Det er han som har tatt meg med hit.
Små navneplater i stein ligger nedfelt i gresset.

Her hviler støvet av tusenvis av
sovjetiske krigsfanger som døde
på norsk jord under
andre Verdenskrig.

Неизвестный
Ukjendt

Oppdrag 12

- Hent fram din medbrakte ting. Hvilket minne representerer den? Fortell i grupper (2-3 studenter).
- Tidsramme: cirka 2 minutter til disposisjon.